

njenega mesta med znanostjo in kulturo. Humanistiko se vztrajno meri s kazalci gospodarske učinkovitosti, obenem pa se zanemarija njeno kulturno in ekonomsko aplikacijo. Tu se seveda srečujemo s problemi založništva, javnih in specializiranih knjižnic, muzejev, zavodov za varovanje kulturne dediščine itn., ki jih je treba obravnavati na dovolj odgovorni ravni, če hočemo odgovoriti na izzive našega prihodnjega bivanja, kolikor naj bo to še neko srečevanje in razumevanje v kulturi.

Spričo tega pozivamo predstavnike Vlade Republike Slovenije, univerze in izobraževalne ustanove, raziskovalne inštitute in kulturne zavode, da v okviru svojih pristojnosti pripomorejo h kvalitetnemu razvoju humanistike na področjih raziskovanja, izobraževanja in kulturne ustvarjalnosti, saj v njem lahko prepoznamo ne le nacionalni interes, marveč tudi tisto humano bivanje v skupnem svetu, *inter-esse*, brez katerega ni mogoče primerno uresničevati drugih strateških razvojnih ciljev, zato se je potrebno tudi pri vrednotenju humanističnega znanja zgledovati po sistemih, ki so v svetu uveljavljeni na teh področjih. V procesih političnega in ekonomskega odločanja in upravljanja v okviru EU se bo Slovenija uveljavila kot enakopravna partnerica le, kolikor se bo lahko opirala na kakovostni in kompetitivni sistem humanističnih in družboslovnih disciplin, pa tudi obče na vse znanosti.

Hkrati pa je ta poziv tudi poziv humanistiki sami, da bolj temeljito prisluhne svojemu poslanstvu.

Matej Župančič, Verena Vidrih Perko

LRCW 2: MEDNARODNA KONFERENCA O POZNOANTIČNI KERAMIKI IN AMFORAH.

Aix-en-Provence, Marseille, Arles, 13.–17. 4. 2005.

Mestece Aix-en-Provence je aprila letos gostilo udeležence mednarodnega arheološkega kongresa o poznoantični grobi keramiki in amforah (**2nd Conference on Late Roman Coarse Ware: Archaeology and Archaeometry** ali po francosko **La Céramique Commune, la Céramique Culinaire et les Amphores de l'Antiquité Tardive en Méditerranée: Archéologie et Archéométrie**). Konference o rimskodobni keramiki so sicer pogoste, vendar je LRCW zasnovana že od začetka kot osrednje srečanje na temo keramoloških in naravoslovnih raziskav mediteranske grobe in kuhinjske poznoantične keramike ter amfor kot vira podatkov za osnovna historična in ekonomska vprašanja.

Prva konferenca je potekala pred tremi leti na univerzi v Barceloni. Ideja je bila hitro sprejeta, pobude organizatorjev so zadovoljila številna pričakovanja. Organizatorji barcelonske konference so izdali zavidanja vreden korpus prispevkov na kar 736 straneh. Knjiga (*LRCW 1*, uredniki J. Ma. Gurt i Esparraguera, J. Buxeda

i Garrigós, M. A. Cau Ontiveros. Oxford: Archaeopress, 2005) je izšla v ugledni mednarodni seriji *British Archeological Reports*.

Stalnica obeh prvih kongresov, in nedvomno tudi osnovna značilnost bodočih, je interdisciplinarno polje arheologije in arheometrije, zgodovine in ekonomije. Veliko število mednarodnih strokovnjakov, ki so se odzvali na vabilo druge konference, izpričuje, da je polje teh raziskav danes aktualno in vanj se neustavljivo širi tudi arheologija, kar seveda predpostavlja izrazito teamski način dela in spoj večidel že utečenega dela raznovrstnih strokovnjakov pri obdelavi keramičnega gradiva. Arheolog brez arheometra, pa tudi arheometer brez prvega, ne more odgovoriti na najosnovnejša vprašanja o izvoru gline, njeni pripravi in žganju in seveda pomenu. Naravoslovne analize razkrivajo tudi organske ostanke, torej sledi o pripravi hrane in vsebini embalaže v primeru transportnega posodja.

Konferenca je bila zato zasnovana v vsebinskih in raziskovalnih sklopih z uvodnim, vabljenim predavanjem, ki je seveda pripadlo že skoraj legendarnemu raziskovalcu Johnu Hayesu iz Oxforda, avtorju temeljnega dela o poznorimski sredozemski fini namizni keramiki *Late Roman Pottery* (1972). Delo je kljub preteklim trem desetletjem še vedno bazično in nepogrešljivo, J. Hayes pa še vedno eden največjih raziskovalcev, ki pozna malodane celotno keramično gradivo poznoantičnih sredozemskih najdišč in je ne le legenda, ampak tudi *enfant terrible* mednarodnih srečanj. Slovi seveda tudi po dobrohotni, a ostri in neprizanesljivi kritiki ter nesebični pomoči brezštevilnim mladim raziskovalcem, posebej iz vzhodnih sredozemskih dežel. Nekajkrat je bil tudi gost ljubljanske univerze in skoraj vsako poletje nepogrešljiv sodelavec na dalmatinskih najdiščih.

Delo se je nadaljevalo z vabljenimi predavanji in prispevki na izbrane teme. Prvo dopoldne je Dominique Pieri s pariške I. Univerze prikazal rezultate francoskih izkopavanj s predavanjem *Les centres de production d'amphores en Méditerranée orientale durant l'Antiquité tardive*. Sledila so predavanja skupine raziskovalcev, med katerimi so izstopali mladi doktoranti tunizijskih in francoskih univerz, tako je J. Nacef predstavila raziskave v severni Afriki, kar je sicer običajno bolj področje raziskav evropskih institucij.

Druga sekcija je bila posvečena naravoslovnim raziskavam (*Archéométrie et origines des céramiques: nouvelles perspectives*). Claudio Capelli iz genovske univerze je naravoslovne (kemijske, geološke, geofizikalne ...) raziskave predstavil na razumljiv in enostaven način, kar sicer na tovrstnih konferencah ni običajno. Opozoril je arheologe, kako lahko enostavno prepoznajo geološke značilnosti in jih tudi interpretiral. Michel Bonifay, ki je prevzel tudi težo organizacije konference, vodja arheološkega raziskovalnega centra v Marseillu in sodelavec v raziskovalnem centru v Aixu, je skupno

delo predstavil s prispevkom *Approche archéométrique et archéologique des productions africaines de l'Antiquité tardive*.

Tretja sekcija je bila posvečena tipologijam in kronologijam amfor. Uvodno predavanje je bilo namenjeno predstavitvi preučevanja organskih ostankov vsebine transportnega posodja. Nicolas Garnier (*Analyse chimique des résidus organiques amorphes conservés dans les amphores*) je namenil pozornost raziskavam ostankov prehrabnenih izdelkov.

Paul Arthur (*Pots and boundaries. On cultural and economic areas between Late Antiquity and the early Middle Ages*) z univerze v Lecce je načel regionalne arheološke kontekste in poskušal razbrati način prehranjevanja iz oblik zaprtega oziroma odprtega tipa kuhinjskega posodja: navedel je zanimive primerke, prepričal pa redke. Očitno tudi J. Hayesa ne, ki je diskusijo na kratko zaključil s tehtnim vprašanjem "Kam sodi tipična italska posoda, *cacabus*, po Arturjevo odprtega tipa, če jo pokrijemo s pokrovom?"

Številni prispevki so govorili še o oblikah, tehnologijah in funkcionalnosti kuhinjskega posodja. Sledile so predstavitve raznih raziskav najdišč v Španiji, Franciji, Italiji in obširna poročila o raziskavah vzhodnih mediteranskih najdišč.

Zgodovinar Simon Loseby (*Céramiques de l'Antiquité tardive et histoire économique*) iz Britanije je proizvodnjo, trgovino in ekonomske stike v poznoantičnem Sredozemlju skušal prepoznati v antičnih pisnih virih. Njegov prispevek je zvenel kritično in konstruktivno, tudi provokativno. Dotaknil se je prevozov velike količine prehrabnenih izdelkov v keramični embalaži po Sredozemlju in ob tem zastavil številna historična vprašanja, na katera pa viri ne dajejo veliko odgovorov. Kljub številnim raziskavam in multidisciplinarnim študijam ob koncu nihče ni znal odgovoriti na izzivalno vprašanje J. Hayesa: "...in kaj so ladje vozile na povratni vožnji, na primer iz Ostije v Kartagino?" Vsekakor je bila med najbolj presenetljivimi podatki, ki jih je posredoval iz zgodovinskih virov, omemba kraje kar 70 ork olja in likvamenta, ki so jo zagrešili v Marseillu ... *vigili archidiaconis homines septuaginta vasa quas vulgo orcas vocant olei liquaminisque furati sunt* s trgovske ladje, ki je prišla iz prekomorske dežele v času kralja Sigoberta. Vir se lahko interpretira na več načinov, med drugim je bilo poudarjeno, da je izjemno zanimivo, da niso kradli le keramike, temveč se je to lahko dogajalo tudi s steklom (kot še danes).

***

Konferenca o keramičnih problemih bi ne dosegla namena, ko bi ne ponudila priložnosti ogleda keramičnih depojev in dala priložnosti raziskovalcem za pogovore ob gradivu samem. Po vodstvu po arhitektonskih ostankih rimskega teatra v Aixu, ki ga še iz-

kopavajo, smo v Marseilleu obiskali vzorno urejen delovni depo za keramiko. Velikanska količina gradiva, ki je zadnji dve desetletji cilj mnogih interdisciplinarnih raziskav, je nazadnje opravičila vložena sredstva z objavo gradiva, ki danes velja za najboljše referenčno delo. Keramično gradivo je bilo obdelano po izkopalnih sklopih, po zvrsteh keramike s funkcionalno formalnimi analizami, ki so jih dopolnile še obsežne naravoslovne analize. Gradivo je shranjeno v skladišču in dostopno v študijske in delovne namene, kar izjemno olajša raziskovalno delo bližnjih arheoloških najdišč. Depoji služijo tudi kot študijski prostor študentom bližnjega univerzitetnega centra.

Obisk marsejskega Historičnega muzeja pod velikansko palačo borze je bil toliko bolj privlačen, saj je večidel gradiva izviralo prav iz tega najdišča. Gradnja borze je – po ostrih intervencijah – omogočila gradnjo Muzeja in predstavitev helenističnega in rimskega pristanišča *sub divo*. Muzej je, kot mesto samo, trdno povezan s pomorstvom – s prihodom Fokajcev in ustanovitvijo ter rastjo grške kolonije Massalie, ki je tudi zaradi živahne trgovine z grškim in italjskim vinom doživela nesluten razvoj. Zato so v muzejskih dvoranah razstavljeni številni ostanki ladij, med drugim tudi tip šivane ladje, in njihovi tovari. Obsežno pristanišče je dočakalo konec antike, kasneje pa so ga prekrile peščene sipine in blatno močvirje. Zgodnjerednjeveška predmestna poselitev je doobra prekrila antične ostanke.

Zadnje konferenčno popoldne je bilo namenjeno predstavitvi več kot tridesetih posterjev, ki so obsegali celoten Mediteran z rimskimi provincami. Podpisana sta predstavila lokalno istrsko produkcijo transportnega posodja, odkrito v bližini Kopra. Amfore so služile manjšim okoliškim posestvom za prevoz lastnih pridelkov olja in vina do skladišč v Akvileji. Skupaj z mnogimi *figlinami*, odkritimi v Goriških brdih, Vipavski dolini, na Krasu in v severozahodni Istri, najdbe kažejo izjemno pestro dejavnost, morda celo povezano z velikimi produkcijskimi centri v Fažani in Loronu, kjer že sodelujejo tudi francoski kolegi.

Konferenca se je zaključila z obiskom mesta Arles, nekdanj cvetočega antičnega Arelate, ki je zraslo ob Rhône, poleg velikega mosta na rimski cesti v notranjost bogate Galije, v velik urban center s forumom, teatrom, velikim dirkališčem in seveda, danes, bogatimi arheološkimi najdbami. V Arheološkem muzeju so nas seznanili z velikimi odlično organiziranimi delovnimi depoji, kjer so se specializirali na restavracijo keramike, mozaikov in fresk. Dejansko je bila moderna muzejska stavba grajena z občudujočim poslušom za arheološka odkritja. Zrasla je ob antičnem velikem dirkališču, ki ga deloma posnema v formi. Velika muzejska avla z razstavnimi prostori je grajena kot razstavišče monumentalne forumske plastike, grobiščnih bogatih najdb in posebej bogatega drobnega arheološkega gradiva. Muzeološko je razstava narejena z občutkom za obisko-

valca, kateremu se razstavljeno gradivo približa s pretnjeno interpretacijo in rekonstrukcijo v sliki, risbi in figuraliki. Trgovina ponuja med drugim tudi izbor francoske arheološke literature ter številne kopije in replike razstavljenega gradiva.

***

Konferenca je bila organizirana izjemno dobro. Vabljeni predavatelji so predstavili gotovo vrhunske rezultate teamskih interdisciplinarnih raziskav. Mnogi prihajajo iz velikih sredozemskih raziskovalnih centrov in univerz, pogrešali so Primorsko univerzo in inštitute. Med jeziki sta prevladovali francoščina in španščina, delno tudi finščina. V živahni diskusiji o raziskovalni odličnosti je bilo večkrat izrečeno mnenje, da je ta lahko le sad dolgoletne, dobro načrtovane in finančno podprte raziskovalne dejavnosti in da je praviloma mogoča le še kot rezultat skupinskega dela, kjer se strogo spoštuje intelektualno delo in avtorske pravice sodelavcev. Prav v tem pa so bile očitne razlike med vzhodno evropskimi raziskavami, ki kljub velikim vložnim individualnim naporom ne dosegajo rezultatov dobrega teamskega dela. Iz istega razloga posamezniki največkrat tudi ne morejo doseči števila kvalitetnih objav, čemur sledi stihijsko naraščanje nerecenziranih publikacij. Ob zaključku je bilo večkrat izrečeno mnenje, da je ob novih projektnih nalogah potrebno zagotoviti predvsem etiko raziskovalnega dela.

Vojmir Vinja: ETIMOLOGIE ADRIATICHE, SUPPLEMENTI ADRIATICI AL DIZIONARIO ETIMOLOGICO DI SKOK, I (A-H), II (I-Pa), III (Pe-Ž). Zagreb, HAZU – Školska knjiga Zagreb, 1998, 2003, 2004, 1040 pgg. (246+306+488).

L'anno scorso (2004) è stato pubblicato il terzo volume di *Etimologie adriatiche (Jadranske etimologije)* editrice l'Accademia croata delle scienze e dell'arte (HAZU) e Školska knjiga, autore il professore ordinario di filologia romanza della Facoltà di lettere e filosofia di Zagabria in quiescenza, etimologo di fama mondiale, i cui lavori vengono citati tra le più prestigiose opere nel campo della filologia romanza (ad es. il LEI di Pfister). Si tratta dei primi pertinenti supplementi al Dizionario etimologico della lingua croata o serba (ERSHJ) di Petar Skok (I-IV, HAZU [a quel tempo JAZU], Zagabria, 1971-1974), di cui la prima parte è stata pubblicata 24 anni dopo l'uscita dell'ultimo volume del dizionario di Skok, e l'ultima parte dopo ben 30 anni.

Le *etimologie adriatiche* sono dedicate, come spiega l'autore nella prefazione, alle conseguenze dell'influsso delle lingue e dei dialetti romanzi sulla lingua dei Croati, i quali dal VII. secolo abitano la costa orientale dell'Adriatico, che si protrae dall'Istria alle Bocche di Cattaro. L'etimologia ha avuto da sempre il suo più forte punto d'appoggio nelle lingue romanze e grazie al suo "saldo" e conosciuto punto di partenza: la lingua latina, ha potuto per prima costruire e perfezionare il suoi

